

Pædagogisk nyhedsbrev, august 2014

Tidligere sagde man at der var tre årsager til, at blive lærer: *juni, juli og august*. I samme boldgade husker jeg, at en forhenværende kollega responderede en bemærkning om lærernes lange ferier med de kloge ord: "Ellers kan vi jo ikke nå, at bruge de mange penge vi tjener". Det er blevet til tre ugers ferie og mens jeg beklagede mig over at cyklen gav mig øm bagdel, så må jeg nu konstatere at jeg har siddet siddet på bemeldte bagdel lige siden – lænket til computeren – i arbejdsuger der vist ville kunne få min tillidsmand op i det røde felt. Men nu er jeg vist (næsten) klar.

Tilbage i 2005 arbejdede jeg på et koncept til elektroniske bøger. Det byggede på to principper: For det første skulle man kunne skrive noter og linke medier, internetsider og andre tekster i samme format til bøgerne. Dernæst skulle man kunne udgive lokalt, altså inden for egen institution og globalt, med salg for øje. Systemet blev lavet som en database og det virkede. Alle funktioner blev testet og fungerede.

Tanken bag var, som Lars Qvortrup skriver i *Det vidende samfund*, at viden ikke foreligger – men foregår. Det er i arbejdet med viden, i brugen af viden at viden bliver virkelig og mit projekt gik altså ud på, at koble den viden der foreligger i bøger og andre medier, med menneskets associative tankegang.

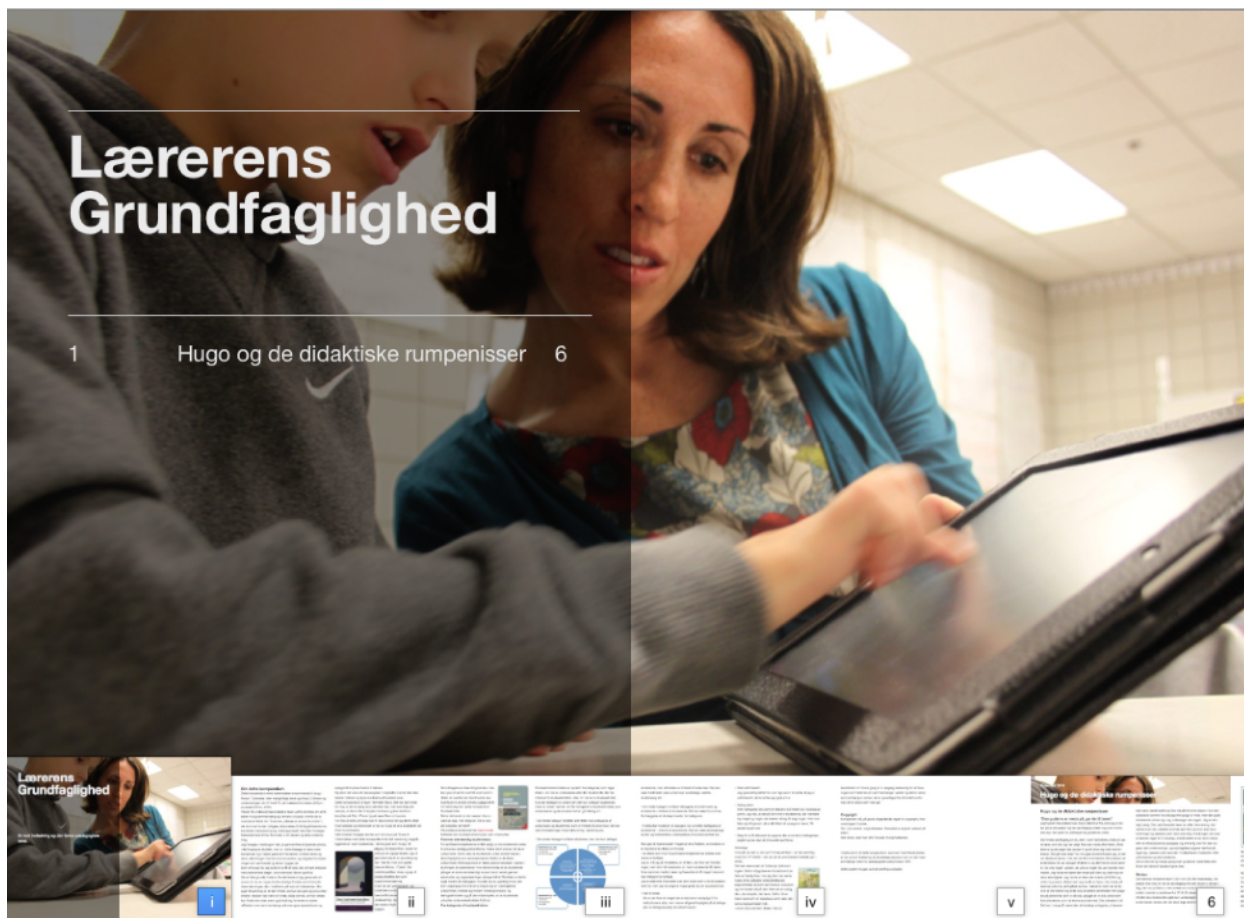
Hvorfor blev det ikke til mere? Fordi jeg på et tidspunkt indså, at det budget på 50.000 som jeg havde til at udvikle systemet fra klodset prototype til et elegant og brugbart system – det budget manglede ikke et, men to eller tre nuller.

Så kom iPad – og jeg lagde lige så stille det hele på hylden uden dog at opgive grundtanken. Jeg fik således for nogle år siden lovning på, at gennemføre et projekt med iPad på et førsteårgangshold i KLM (kristendomskundskab, livsoplysning, medborgerskab) – men da jeg ikke selv fik mulighed for at undervise på holdet takkede jeg, så høfligt som jeg kunne i min vrede og irritation, nej til at gennemføre projektet.

Men NU starter det, alt for sent til at vi i UCL kan være med til at sætte en dagsorden inden for brug af e-bøger, men det kører.

Jeg skal have et førsteårgangs hold i *Lærerens grundfaglighed* og vi skal bruge en iPad som vores væsentligste værktøj. Herligt! Men de grundbøger som jeg plejer at bruge findes ikke i elektronisk form, så jeg har derfor i de forgangne uger selv klargjort et kompendium på lidt over 700 sider, med de væsentligste tekster. Formatet blev *iBook*. Det er et fantastisk format, meget let at arbejde i for mig og med stor brugervenlighed. Problemet er, at det er låst til Apples platform, men her kan det til gengæld alt, hvad man kan ønske sig. Jeg kunne have valgt det åbne format *ePub*, men det er helt anderledes vanskeligt at arbejde med og har slet ikke de muligheder for at lave flotte multimodale tekster som *iBook* giver, men hvis det bliver aktuelt, så kan jeg forholdsvis let konvertere til dette format.

Formatet iBook er lavet til iPad. Jeg har valgt, at bogen kun kan læses "liggende". Hvorfor nu det? Fordi det ville tage ekstra tid, at sikre et pænt layout hvis bogen kunne læses ligegyldigt hvordan du vender din iPad.

Jeg må ikke lægge kompendiet offentlig, da der er ophavsret på en del af teksterne og vi derfor skal overholde den aftale vi har med CopyDan, hvilket i dette tilfælde betyder, at det kun må ligge på vores lukkede intranet. Men en smagsprøve må jeg vist give.

Og så skal I slippe for mere teknisk pladder og istedet få den pædagogiske indlednings-tekst som jeg har skrevet.

Det er en tekst, hvor jeg skal præsentere væsentlige professionsfaglige begreber for studerende. Det må ikke blive *for svært*, men skal samtidig klart tilkendegive, at det faktisk *er svært* og at arbejdet som lærer er udfordrende og fordrer et fagligt niveau.

Hugo og de didaktiske rumpenisser

“Dem guderne er vrede på, gør de til lærere!”

Jeg husker ikke præcis hvor citatet stammer fra, men jeg er sikker på at det passer og har selvfølgelig undret mig over, hvorledes jeg i den grad har pådraget mig gudernes vrede.

Der findes selvfølgelig en let, eller i hvert fald lettere, måde at være lærer, end den jeg har valgt. Man kan møde efter ferien, få sit skema og de bøger der passer til og så lukke sig inde med sin klasse. Det går bare ikke! Fra min egen skoletid husker jeg, at der var sådanne lærere, men de var ikke mine lærere. Mine lærere var anderledes. De var optaget af deres liv og dermed at deres lærer-liv. De ville noget i verden, de ville os noget. De var troende mennesker!

Jeg havde en lærer der troede på Marx og viste mig verdens elendighed. Jeg havde en lærer der troede på NOAH og viste mig jordens sårbarhed. Jeg havde en lærer, der troede på Gud og viste mig ydmyghed og tvivl. Fælles for dem var, at de ville os det bedste og at de ikke docerede sandheder, men pegede på problemer, som vi så blev optaget af. Vi blev anset som fornufts-væsner, som de kunne samtale med. Det voksede vi af!

Det har i mange år været den almindelige antagelse, at læreren skal være værdineutral og ikke må påvirke sine elever. Hvor den opfattelse kommer fra skal jeg ikke plage jer med, men den gode studerende undrer sig – og undersøger selv sagen. Jeg er selvsagt uenig. Den værdineutrale lærer er, efter min mening, den værste man kan udsætte levende børn for. Læreren skal have holdninger og lærerens skal være ansvarlig. Holdninger, der viser at læreren tager sit liv alvorligt, altså hverken er en stum statue eller en efterplaprende papegøje, og ansvarlig over for den opgave, den undervisnings- og opdragelses opgave han har påtaget sig. Læreren skal være den modspillende medspiller. Altid udfordrende og altid solidarisk.

Det er ikke let og mange gange kan gudernes vrede føles stor. Bliver det lettere? Sandsynligvis ikke.

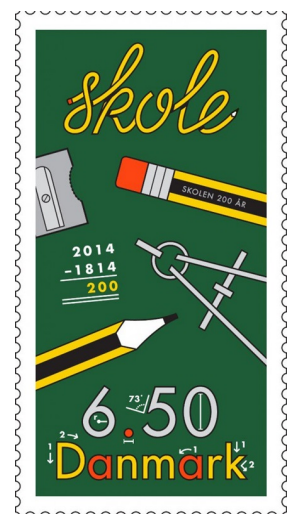
Skolen

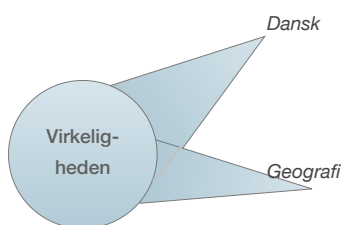
Den danske folkeskole fejrer i 2014 sin 200 års fødselsdag. Det passer ikke helt, for det er selvfølgelig ikke den skole vi kender i dag, der har jubilæum, men tanken om skole for alle, der blev indført med de to skolelove fra 1814. (To skolelove? Ja, men det må den snu studerende også selv undersøge!) Det centrale var, at alle skulle i skole. Der var, så at sige skoletvang, eller *skolepligt*, for nu at bruge et mildere ord, der betyder det samme. Vi har ikke længere skolepligt i Danmark. I Grundloven kan man læse:

“§ 76: Alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen. Forældre eller værger, der selv sørger for, at børnene får en undervisning, der kan stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, er ikke pligtige at lade børnene undervise i folkeskolen.”

Juridiske tekster kan være lidt vanskelige at læse, men *skolepligten* er altså blevet erstattet af en *undervisningspligt*. Bemærk, at folkettinget har styr på denne, ved at stille krav om at den undervisning børnene får, skal *stå mål med*, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen.

Og hvad kræves der så i folkeskolen? I Lov om Folkeskolen, som vi ofte vil vende tilbage til, kan man læse om de regler der gælder. Men vi kan jo også bare spørge vores hukommelse. Selvom skolen er en underlig kontrafaktisk konstruktion – en konstruktion, der på ingen måde ligner den virkelighed, den viser hen til, men viser en verden, der er skåret i stumper og stykker af inddelinger i fag, lektioner og årgange, så giver det ikke anledning til den store frustration – for sådan

er skole. Der er selvfølgelig forklaringer på at skolen er blevet sådan. Faginddelingen har eksempelvis sin egen historie. Min forklaring på skolens fag er, at de er synsvinkler på en virkelighed der er for kompleks til at kunne forstås som en enhed. Dansk er et fag, der bl.a. arbejder med sprog og kommunikation, men dansk er også knyttet til et geografisk område "Danmark". Set fra geografis synsvinkel er Danmark et morænelandskab, der giver gode muligheder for landbrug og dette erhverv har derfor været med til at præge vort sprog, som når

vi dyrker vores interesser, pløjer os igennem bøger eller høster stort bifald.

Pædagogikken

En pædagog er egentlig den slave, der fører barnet i skole. Nogle vil i denne definition lægge vægten på, at det er et slavejob at være pædagog. Jeg vil imidlertid pege på, at det er et meget centralt og betroet job at føre barnet et bestemt sted hen. Spørgsmålet er imidlertid, hvor barnet skal føres hen eller udtrykt lidt anderledes: *Hvad er målet med undervisning og opdragelse?*

Mange vil være tilfredse med at kunne citere fra folkeskolens formål, men personligt finder jeg det lidt uambitiøst blot at citere i stedet for at stille sig selv "Hugo spørgsmålet": *Hvor skal vi hen du?*

Det er dette spørgsmål – spørgsmålet om retning i vores tilværelse, der er det centrale pædagogiske spørgsmål. Læreren bliver nødt til at have mod til at stille dette spørgsmål og agere i forhold til det svar, han kommer frem til. Ikke nødvendigvis agere præcis som han selv svarer, men netop i forhold til det. Vi må huske på, at skolen er styret af en lov og at *lov er lov og lov skal holdes*. (Hvor kom dét nu fra? Det får den videbegærlige studerende snart undersøgt.)

En hjælp til at navigere i modernitetens kaos og dermed til at finde ud af hvor vi skal hen, får vi i LG modul 1 og 2, hvor vi skal beskæftige os med de mange og forskelligartede svar som man i tidens løb og i forskellige kulturer, har givet på spørgsmålet.

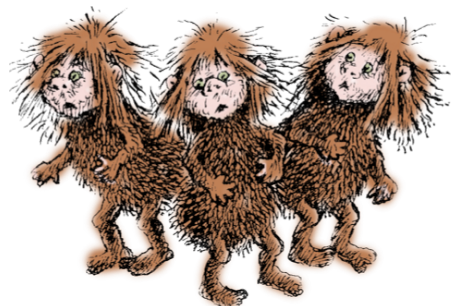
Didaktikken

Mens det centrale i pædagogikken er spørgsmålet om retning, så vil selve undervisningen (*didaktik* betyder *undervisning*) kræve handling. Denne handling må imidlertid ikke være ureflekteret, men ansvarlig! Didaktikerens spørgen lyder altså som rumpenisernes: *Hvorfor det? Hvorfor sir' han sådan noget? Hvad er ansvarlighed?*

Eller sagt lidt enklere: De didaktiske grund-spørgsmål lyder: *Hvad skal der undervises i, hvorfor og hvordan?*

For en ikke-reflekterende lærer, men selvfølgelig ikke for en aktiv studerende, er svaret let. Jeg skal undervise i dette stof for at opfylde et eller flere af de trinmål, der er sat for faget på dette klassetrin og hertil bruger jeg de anbefalede læremidler. (Bemærk betegnelsen *læremiddel*, for det der tidligere hed *undervisningsmateriale*. Det vender vi tilbage til ved lejlighed.)

Et sådan svar på de didaktiske spørgsmål, lader såvel lærer som elever i stikken. Og den stakkels lærer vil sandsynligvis flere gange komme i den noget ubehagelige situation, at det eneste svar han kan give, når eleverne stille det spørgsmål har selv burde have stillet – spørgsmålet om et givent indholds *hvorfor*, bliver: "Det skal I kunne til eksamen." Et pinligt og forkert svar. Pinligt, fordi

læreren selvfølgelig burde vide, hvorfor noget er så vigtigt, at det skal læres og forkert, fordi der nu engang **ikke** er eksamen i folkeskolen – med afgangsprøve.

De didaktiske grundkategorier

Didaktikken har fire grundkategorier: **Målsætning, planlægning, gennemførelse og evaluering.**

For at eksemplificer vil jeg tage udgangspunkt i det fag som jeg skal undervise i her i dette studieår (jo, jeg skal også lave andet) og vise, hvad de fire grundkategorier betyder på det overordnede plan – i forhold til hele forløbet. Når vi først kommer i gang, så vil tænkningen kunne gentages for hver enkelt undervisningsgang, ja, for hver enkelt aktivitet, der jo har sit eget mål og derfor på planlægges ud for såvel dette som fagets og uddannelsens mål.

Faget er *Lærerens grundfaglighed* og der er tale om de to første moduler, omhandlende skolens kulturgrundlag i fagområderne kristendomskundskab, livsoplysning, medborgerskab og de grundlæggende tanker om didaktik.

Målsætning.

Den simple formulering af målet for undervisningen kan man finde i studieordningen, hvor modulernes videns og kompetencemål er beskrevet. (Uddannelsens officielle dokumenter kan man *altid* finde på stud.ucl.dk). Men er det nok? Det er det, der er udgangspunktet for vurderingen ved den eksamen, der skal finde sted ved studieårets afslutning, så det burde være nok.

Det er det imidlertid ikke. Som det fremgår af det foregående, så må jeg fordrer, at man som lærer kan handle reflekterende og ansvarligt.

Det betyder, at et fagligt område ikke har sin begrundelse i, at det står i en studieordning, men i at det åbner en virkelighed for den studerende. Jeg må altså kræve forståelse, indsigt, indleven – og den eneste jeg kan stille kravet til, er mig selv.

På ca. hvert tredje af de breve jeg sender fra min arbejdsmail står der: *Den, som ikke kan føre sit regnskab over 3000 år, sidder uerfaren tilbage i mørket og lever fra dag til dag.* (Goethe, 1819). I KLM er det lige netop *dette*, der er på programmet: at føre sit lange regnskab, så man ikke sidder tilbage i mørket. Men et kort studieår, faktisk kun et semester er ikke lag tid til at få sit 3000-årige regnskab på plads og slet ikke til at lade det bundfælde- og klare sig. Det plejer at ske – men som regel først til aller sidst.

Ikke helt så vigtigt, men heller ikke uden betydning, har jeg yderligere det mål, at arbejde med elektroniske bøger. Årsagen hertil er dels, at den teknologi er ved at vinde indpas i skolen, hvorfor mine studerende ikke må være nervøse for den og dels at jeg selvfølgelig er interesseret i om brugen af teknologi har en positiv effekt på studiet.

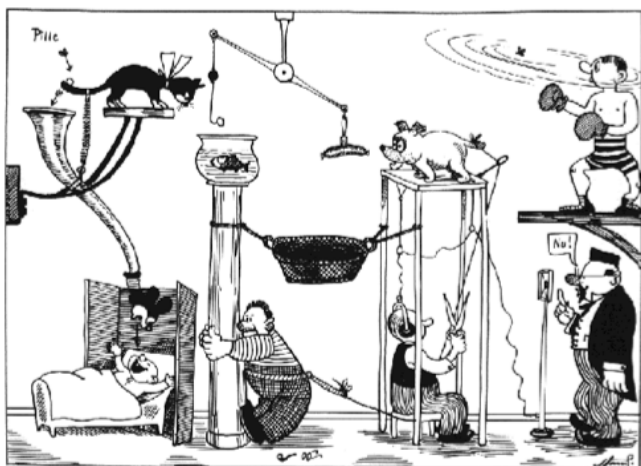
Planlægning.

Planlægningen af dette forløb foregår dels på baggrund af evalueringen af sidste års forløb og dels i forhold til ønsket om at arbejde med elektroniske bøger (iBook).

Da formen, de elektroniske bøger, er meget anderledes, har det ved planlægningen af forløbet været det forhold, der har taget længst tid. Det viste sig ikke muligt at få en af de grundbøger som jeg tidligere har benyttet som e-bog, hvorfor jeg selv har måtte i gang. Denne tekst er en af de få, som er skre-

vet direkte til bogen, der ellers er opbygget som et kompendium, hvori der fortrinsvis er *primærtekster*. Dette får selvfølgelig også indflydelse på, hvad der kommer til at foregå i gennem studiet, når vi læser Kants egen tekst i stedet for at læse om, hvad Kant har skrevet og sagt. En del af de tekster jeg har valgt er vanskelige, hvorfor jeg også må regne med at skulle lave nogle indledningsoplæg, der skal være tilgængelige for jer studerende før undervisningen starter. Endelig har jeg i min planlægning total glemt (!) at der egentlig er tale om to moduler, med forskelligt indhold. Eksamen til sommer er imidlertid først og fremmest en eksamen i KLM, der egentlig ligger i første modul, mens kravene fra undervisningsfagene er at de studerende straks ved noget om læring og didaktik, der ligger i andet modul. Ansvarlighed vil derfor i denne situation være at få fordelt indholdet så det hænger sammen for de studerende, så det er i frisk erindring ved eksamen og så det didaktiske, straks ved studieårets start, står klart, så det kan anvendes i forbindelse med de undervisningsfag (linjefag) de studerer. Der skal altså planlægges efter, efter at der er en klar rød tråd i forløbet – selv om den sandsynligvis er usynlig i de første mange måneder.

Gennemførelse

Det er vanskeligt på forhånd at sige noget om gennemførelsesdelen. Er teksterne i kompendiet for svære? Hvordan reagerer de studerende på min plan og metode? Viser de sig som studerende, eller optræder de som elever? Forstår de, at mange af de opgaver de får, ikke kan besvares, men at svaret ligger i at lede efter det og måske formulere problemet bedre end jeg har gjort? Vil det lykkes at få de ønskede studie- og arbejdsmønstre til at fungere? Vil teknikken fungere? Man kan planlægge meget, men virkeligheden er allthings prøve.

Hvad gør jeg, hvis planen viser sig uigennemførlig? Så må jeg håbe at mine lærerkompetencer slår til og at jeg på betryggende vis kan lave det som Per Fibæk Laursen kalder *Intelligent improvisation*.

Evaluering

Den sidste didaktiske kategori er evalueringen. Evaluering foregår altid på flere niveauer og der er selvfølgelig ikke noget at sige til, at studerende der vender hjem fra praktik, glade fortæller at det gik godt og at eleverne meget hellere ville have dem, end deres normale lærer. I forhold til den studerendes personlig projekt, det store spørgsmål: *Dur jeg som lærer?*, er det jo en god evaluering, men det er bare ikke det vi skal evaluere. Evalueringen foregår i forhold til målsætningen. I forhold til det hold jeg starter nu i august, kan jeg altså først foretage den endelige (*summative*) evaluering efter eksamen. Nåede vi det, der var meningen? Fik de studerende noget ud af det? Udviklede de sig? Ændrede de sig – ændrede de mig?

Eksamen – det er lang tid at vente, hvilket jeg selvfølgelig heller ikke gør. Der foretages løbende en evaluering af, hvad der sker på holdet. Er der nogen, der slet ikke er aktive deltagere? Hvad kan der gøres ved det? Er stoffet for let eller for vanskeligt for dem? Kan det gøres på andre måder?

Denne – *formative evaluering* – er vanskelig at beskrive. Den kan selvfølgelig sættes i system, men vigtigst er det, der sker i lokalet: Sprogbrugen – herunder anvendelse af fagudtryk, samtalen på klassen og i studiegrupper, den måde studerende går til opgaverne, de spørgsmål der stilles. Alt sammen er det, for den erfarne lærer, med til at afsløre, hvorvidt vi bevæger os imod målet eller blot spiller rundt i eget forsvar uden at turde kaste sig ind i kampen for ... *ikke at sidde uerfaren tilbage i mørket og lever fra dag til dag.*

Modellerne

Blandt lærerstuderende fortælles det, at der i Didaktik arbejdes med modeller. Det er også til dels rigtigt, for noget så komplekst som undervisning, hvor der indgår mange mennesker, mange interesser og megen magt – og afmagt – beskrives lettest, hvis man har en model, der sætter de enkelte elementer op i forhold til hinanden.

Men en model er nu engang kun en model, en forsimpning af det som foregår inde i hovedet på den, der har skabt modellen. De tre modeller herunder er derfor kun medtaget for at vise hvordan man gennem tiden har tænkt om didaktik. De indeholder alle tre noget vigtigt og er alle tre mangelfulde. Se på dem, tænk, lad dig forvirre og lad dig inspirere.

